

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 22 maj 1918 kl. 1 e. m.

*Utlåtande, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag
angående vissa ändrings- och inredningsarbeten i riksdags-
huset.*

I en till bankoutskottet ställd, den 25 april 1918 dagtecknad skrivelse
hava fullmäktige i riksgäldskontoret anfört följande:

»På hemställan av bankoutskottet beslöt 1917 års riksdag, med förklarande att med vissa föreslagna påbyggnads- och ändringsarbeten inom riksdagshuset skulle tillsvidare anstå, att uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att utreda frågan om anskaffande av andra lokaler inom eller utom riksdagshuset för det riksdags- och kommittétryck, som förvarades å riksdagshusets vindar, och därvid ej mindre undersöka, huruvida icke sådant å andra platser inom riksdagshuset förvarat tryck skulle kunna därifrån bortföras, än även taga under övervägande, i vilken omfattning ifrågavarande tryck över huvud taget borde bibehållas, samt efter verkställd utredning till riksdagen inkomma med yttrande och förslag i ämnet.

Med anledning av detta riksdagens beslut hava fullmäktige verkställt utredning i ämnet samt vidtagit vissa andra åtgärder, varför fullmäktige nu få lämna redogörelse.

I riksdagshusets vindsvåning förvarades vid tiden för utredningens påbörjande betydande mängder såväl riksdags- som kommittétryck. Enligt ungefärlig uppskattning uppgick det förra till 363 kbm och det senare till 185 kbm. eller sammanlagt omkring 550 kbm., varjämte för riksdagens biblioteks räkning i våningen förvarades omkring 300 hyllmeter koncept till riksdagsprotokoll m. m. Utrymmet under andra kammarens plenisal var jämväl taget i anspråk för riksdags- och kommittétryck; och förvarades därstädes omkring 260 kbm., därav 79 kbm. riksdagstryck och 191 kbm. kommittétryck.

Då annan plats i riksdagshuset icke kunnat beredas för det å vindarna förvarade trycket, hava fullmäktige, som ansett, att nämnda tryck borde, oavsett om påbyggnad av riksdagshuset komme till stånd eller icke, bortflyttas, med Stockholms stad träffat avtal om förhyrande för en tid av fem år mot en årlig hyra av 3,500 kronor av två våningar i stadens f. d. rannsakningsfängelse, vilket såsom beläget nära riksdagshuset

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 8 saml. 55 häft. (Nr 65.)

ansågs lämpligt för förvaring av ifrågavarande tryck. Överflyttningen av trycket skedde i slutet av nästlidet år.

I samband med överflyttningen verkställdes en ej obetydlig utgallring. Denna gällde emellertid endast riksdagstrycket, då en omfattande gallring bland kommittétrycket ägt rum så sent som år 1916. Den nu verkställda gallringen har omfattat tryck till och med år 1892 och i övrigt skett enligt följande grunder. För tiden till och med år 1866 ha behållits 30 exemplar samt för tiden 1867—1892 intill 100 exemplar för årgång. Av s. k. defekter, d. v. s. lösa band, ha behållits för tiden intill 1867 ett fåtal exemplar samt för tiden 1867—1892 30 exemplar av varje band.

Det tryck, som återstår efter nu omnämnda utgallring, upptager i det närmaste hela det utrymme, som förhyrts i f. d. fängelsebyggnaden. Någon plats för det under andra kammarens plenisal förvarade trycket kan där icke beredas. För detta tryck måste sålunda, därest detsamma av skäl, som längre fram komma att angivas, skulle behöva bortflyttas, plats anskaffas å annat håll.

Med anledning därav uppdrogo fullmäktige i september 1917 åt arkitekten A. Johansson att, i enlighet med av fullmäktige lämnade anvisningar, uppgöra förslag, bland annat, till anordnande av andra lokaler inom riksdagshuset för förenämnda tryck. Till fullgörande av detta uppdrag ingav arkitekten Johansson i december 1917 ett skriftligt yttrande, åtföljt av tre blad ritningar. Detta yttrande, som finnes bilagt denna skrivelse, (*Bil. A.*), innefattade förslag till dels entresolering av det för närvarande till förvaringsrum för tryckpapper använda utrymmet i riksdagshusets jordvåning under stora trappan jämte vissa angränsande utrymmen dels ock en överbyggnad av två av husets ljusgårdar. Kostnaderna för dessa båda arbeten hava av arkitekten beräknats för entresoleringen till 11,800 kronor och för överbyggnaden till 14,700 kronor. Förenämnda utrymme i jordvåningen, som efter den föreslagna förändringen skulle rymma 874 kubikmeter, komme att erbjuda lämplig plats för det tryck, som nu förvaras under andra kammaren, och därjämte kunna för några år framåt mottaga efter hand inkommande tryck. Plats för tryckpapper skulle beredas i de utrymmen om sammanlagt 423 kubikmeter, som vinnas genom ovanberörda överbyggnad.

Sedan fullmäktige anhållit om kungl. byggnadsstyrelsens yttrande över det föreliggande förslaget, har styrelsen i skrivelse av den 21 februari detta år, vilken här biläggas, (*Bil. B.*), meddelat, att styrelsen icke hade något att ur byggnadsteknisk synpunkt erinra mot de föreslagna anordningarna, men att styrelsen funnit de beräknade kostnaderna böra höjas till 16,700 kronor för entresoleringen och 26,400 kronor för gårdarnas överbyggnad.

Frågan om förflyttandet av det under andra kammarens plenisal förvarade trycket sammanhänger, såsom här nedan skall visas, nära med frågan om beredande av lokal för det nya lagutskott, om vars inrättande riksdagen för sin del fattat beslut.

Från arkitekten A. Johansson, vilken av fullmäktige anmodats att uppgöra förslag jämväl till sistberörda frågas ordnande, hava fullmäktige i nästlidne mars månad mottagit sådant förslag, (*Bil. C.*), åtföljt av arbetsbeskrivning, (*Bil. D.*), och tre blad ritningar. Enligt förslaget skulle lokal för det nya utskottet beredas genom sammanslagning och ombyggnad av de nuvarande lokalerna i utskottsvåningen för första kammarens båda och andra kammarens första tillfälliga utskott. Den lokal, som på detta sätt skulle erhållas, torde bliva fullt tillräcklig och i övrigt lämplig för sitt ändamål. Kostnaderna för ändringsarbetena hava av arkitekten beräknats till 7,600 kronor. Lokal för ett av ovannämnda tre tillfälliga utskott skulle enligt arkitektens förslag beredas genom att taga i anspråk två av de rum åt Drottninggatans förlängning, som nu an-

vändas såsom bokmagasin för riksdagens bibliotek. Kostnaderna för de härför nödiga ändringsarbetena hava av arkitekten beräknats till 10,100 kronor. Då enligt vad bibliotekariens meddelat, de återstående två rummen av bibliotekets bokmagasin äro erforderliga för biblioteket i och för genomförande av vissa önskvärda förändringar, torde ej kunna ifrågasättas att jämväl taga dessa rum i anspråk såsom utskottslokal.

För de två tillfälliga utskott, som sålunda återstå, kunna, därest ej justitieombudsmannens lokaler göras för ändamålet disponibla, icke i nu befintliga lokaler i byggnaden beredas annan plats än de två rum i attikvåningen åt Norrbro, av vilka det ena under riksdagarna plägar användas av löneredgeringskommittén och det andra antingen av någon kommitté eller av tillfälligt utskott under sådan tid, då lokaler, avsedda för tillfälliga utskott, måste tagas i anspråk för särskilt utskott, såsom fallet kan vara då flera särskilda utskott samtidigt fungera. Då ovannämnda båda rum i attikvåningen på grund av såväl sitt läge som sin obetydliga storlek äro föga lämpliga som utskottslokaler samt deras regelbundna användande såsom lokaler för tillfälliga utskott kommer att ytterligare försvåra placeringen av flera samtidigt arbetande särskilda utskott, kan den nu ifrågasatta lösningen av de tre ovannämnda tillfälliga utskottens lokalfråga ej bliva annat än helt provisorisk. Därest justitieombudsmannens lokaler kunde tagas i anspråk för riksdagens behov, skulle lokalförhållandena givetvis ställa sig gynnsammare. Sistnämnda lokaler skulle väl lämpa sig för två tillfälliga utskott, varemot tekniska svårigheter möta för deras inredande för ett större utskott. Då det emellertid torde ställa sig synnerligen svårt att under nuvarande förhållanden anskaffa lämpliga lokaler för justitieombudsmannen utom riksdagshuset, synes frågan härom åtminstone för närvarande böra förfalla.

För att på annat sätt i någon mån söka förbättra de, enligt vad av det ovan sagda torde framgå, synnerligen otillfredsställande lokalförhållandena, hava fullmäktige ansett åtgärder böra vidtagas för utnyttjande av de ej obetydliga utrymmen, som finnas å vinden i husets mittparti åt Norrbro. På begäran av fullmäktige har arkitekten Johansson uppgjort förslag jämte kostnadsberäkning, (*Bil. E.*), ävensom ritning för inredande i dessa utrymmen av tre rum jämte kapprum och toalett m. m., vilka rum skulle kunna användas till lokaler för tillfälliga eller särskilda utskott, förtroenderåd, kommittéer o. d. Dessa inredningsarbeten, som ej skulle beröras av påbyggnaden och sålunda kunna utföras oberoende av denna, hava av arkitekten beräknats draga en kostnad av 22,250 kronor.

Vidare har arkitekten på fullmäktiges anmodan verkställt särskild kostnadsberäkning för ett arbete, som ingår i det stora förslaget om påbyggnaden, men dock kan utföras fullt oberoende av denna. Förslaget innebär höjning av taket i de tre högst upp i attikvåningen åt väster belägna rummen, av vilka två användas såsom lokaler för tillfälliga utskott och det tredje — eller det mellersta — som är försett med överljus och förenat med sidorummen medelst skjutdörrar, tjänstgör såsom förrum. Kostnaderna för ifrågavarande arbete har arkitekten beräknat till 21,000 kronor. Genom denna förändring skulle med bibehållande av skjutdörrarna vinnas — utom förbättrade lokaler för två tillfälliga utskott — en lämplig lokal för partisammanträden och andra större sammankomster, något som för närvarande saknas inom riksdagshuset.

Såsom framgår av arkitekten Johanssons förut omförmälda förslag angående anordnande av utskottslokal i en del av bibliotekets bokmagasin, förutsätter detta, att biblioteket beredes ersättning å annat håll för de lokaler, som förloras. Det enda utrymme, som för sådant ändamål kan komma i fråga, är utrymmet under andra kammarens plenisal, vilket väl lämpar sig för inredande till bokmagasin. För erhållande

av bekvämt tillträde från bibliotekets övriga lokaler till nämnda utrymme erfordras emellertid, att större delen av justitieombudsmannens arkivlokal tages i anspråk, vilket, enligt uppgift från justitieombudsmansexpeditionen, kan låta sig göra utan större olägenhet. Ett anordnande av bokmagasin för biblioteket på sätt nu angivits förutsätter i sin ordning utförande av såväl ovan omförmälda ändringsarbeten i nuvarande tryckpappersmagasinet som även, för ernående av fullt tillfredsställande förhållanden, den föreslagna överbyggnaden av två ljusgårdar. Enligt arkitekten Johanssons mening bör emellertid sistnämnda arbete lämpligen utföras i samband med en påbyggnad av riksdagshuset. Intill dess denna kan komma till stånd, torde plats för tryckpapperet, efter utförande av den ifrågasatta entresoleringen av nuvarande pappersmagasinet, kunna beredas i den blivande nedre våningen, varemot den övre med en beräknad rymd av 506 kubikmeter skulle användas för riksdags- och kommittétryck. Då emellertid detta tryck kan väntas inom kort komma att kräva större utrymme, bör en delning av utrymmet under andra kammarens plenisal ske så, att exempelvis hälften tilldelas biblioteket, vilket för detta tills vidare torde vara tillräckligt, och andra hälften fortfarande disponeras för ovannämnda tryck. Att tillförlitligt beräkna kostnaderna för inredande på ifrågasatt sätt av nya bokmagasin för biblioteket låter sig för närvarande knappast göra. Med ledning av utav arkitekten Johansson lämnade uppgifter, anse sig fullmäktige emellertid kunna uppskatta desamma till ett belopp av omkring 3,000 kronor.

De utvägar, som fullmäktige här ovan angivit för lösande av de särskilda och tillfälliga utskottens lokalfrågor, torde, även om visst vindsutrymme, på sätt ifrågasatts, tages i anspråk, kunna betraktas endast såsom tämligen provisoriska. Enligt fullmäktiges mening kan en fullt tillfredsställande lösning av såväl dessa som andra på dagordningen stående lokalfrågor ej ernås, så vida icke den påbyggnad av riksdagshuset, rörande vilken framlagts utredning för 1917 års bankoutskott, kommer till utförande. Kraven på ökade utrymme för särskilda utskott samt avdelningar av de ständiga utskotten, för partiernas förtroenderåd o. s. v. göra sig allt starkare gällande. Såsom ett exempel på svårigheterna för närvarande kan anföras, att åt konstitutionsutskottets tredje avdelning, bestående av ett tiotal personer, kanslipersonalen inberäknad, måst såsom lokal anvisas ett synnerligen trångt och olämpligt utrymme, som hittills varit upplåtet åt representanter för pressen. Varje reservutrymme — med undantag av förut omförmälda vindsutrymme i husets mittparti åt Norrebro — torde vara till fullo utnyttjat och möjligheterna att utan en påbyggnad tillfredsställande fylla framtida behov av lokaler inom riksdagshuset synas mycket små.

Såsom framgår av ovan omförmälda utredning rörande påbyggnaden, hava kostnaderna för densamma av arkitekten Johansson år 1917 beräknats till sammanlagt 370,000 kronor, vilket belopp av överintendentsämbetet dock ökades till 392,000 kronor. Då efter tiden för dessa beräkningars uppgörande avsevärd prisstegring ägt rum å såväl byggnadsmaterialier som arbetskraft, hava fullmäktige ansett sig böra anmoda kungl. byggnadsstyrelsen att verkställa förnyad granskning av arkitektens beräkningar. I sitt utlåtande angående påbyggnadsförslaget uttalade bankoutskottet, att det syntes utskottet av vikt att från sakkunnigt håll erhålla ett mera bestämt uttalande i fråga om beskaffenheten av riksdagshusets grund än det, som då förelåg från överintendentsämbetet. Med anledning därav hava fullmäktige hos byggnadsstyrelsen anhållit om förnyat uttalande även i detta ämne.

Till besvarande av dessa framställningar har styrelsen den 11 i denna månad avgivit yttrande av innehåll, (*Bil. F.*), till denna skrivelse utvisar. Såsom av yttrandet framgår, beräknar styrelsen kostnaderna för en påbyggnad numera till icke mindre än

708,000 kronor. Då bankoutskottet i sitt utlåtande i frågan nästföregående år såsom skäl för ett uppskov med arbetet anförde bland annat de rådande höga priserna, lärer redan på grund av kostnadsfrågan en påbyggnad under innevarande år ej kunna ifrågakomma. Härtill kommer, att enligt fullmäktiges mening ej heller byggnadsstyrelsens nu gjorda uttalande angående riksdagshusets grund är så bestämt som önskvärdt torde vara; och hava fullmäktige med anledning därav, för att om möjligt i frågan erhålla ett fullt bestämt yttrande, hos kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anhållit, att styrelsen ville åtaga sig utförandet av en undersökning i förevarande hänseende och till fullmäktige inkomma med yttrande rörande resultatet av densamma.

Samtliga av fullmäktige i denna skrivelse ifrågasatta smärre ändrings- och ombyggnadsarbeten synas fullmäktige vara av beskaffenhet att böra utföras redan under innevarande år med undantag för överbyggnaden av två ljusgårdar, vilket arbete i enlighet med arkitekten Johanssons mening torde böra anstå, till dess frågan om påbyggnaden blivit slutligen avgjord. De återstående arbetena hava icke något direkt samband med påbyggnaden, och de lokaler, som genom dessa arbeten komma att vinnas, äro behöfliga även efter densamma. Ifrågasvarande arbeten äro:

1. förändring av de nuvarande tillfälliga utskottslokalerna i utskottsvåningen till lokaler för det nya lagutskottet (beräknad kostnad 7,600 kronor);

2. inredande av lokal för ett tillfälligt utskott i en del av bibliotekets bokmagasin (beräknad kostnad 10,100 kronor);

3. inredande av en del av utrymmet under andra kammarens plenisal till bokmagasin (beräknad kostnad 3,000 kronor);

4. förändring av det nuvarande tryckpappersmagasinet genom dess uppdelande två våningar (beräknad kostnad 16,700 kronor);

5. inredande av tre rum å vinden i husets mittparti åt Norrbro (beräknad kostnad 22,250 kronor); samt

6. höjning av taket i tre rum i attikvåningen åt Drottninggatans förlängning (beräknad kostnad 21,000 kronor).

Kostnaderna för samtliga dessa arbeten hava, såsom av lämnade uppgifter framgår, beräknats till 80,650 kronor. Ehuru den sammanlagda kostnadssumman sålunda är ganska avsevärd, anse sig fullmäktige av anförda skäl böra tillstyrka arbetenas utförande.

Fullmäktige få alltså hemställa, att bankoutskottet ville föreslå riksdagens dels besluta, att de här ovan under 1—6 omförmälda ändrings- och inredningsarbeten skola under innevarande år utföras,

dels ock uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att gå i författning om verkställandet av samma arbeten ävensom bemyndiga fullmäktige att för ändamålet av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus använda erforderligt belopp.»

De i skrivelsen åberopade bilagorna A—F äro såsom särskilda bilagor fogade vid detta utlåtande.

Såsom framgår av fullmäktiges ovanintagna skrivelse, beslöt förliedet års riksdag, med förklarande att med vissa föreslagna påbyggnads- och ändringsarbeten inom riksdagshuset skulle tills vidare anstå, att uppdraga åt fullmäktige att utreda frågan om anskaffande av andra lokaler inom eller utom

Utskottet.

riksdagshuset för det riksdags- och kommittétryck, som förvarades å riksdagshusets vindar, och därvid ej mindre undersöka, huruvida icke sådant å andra platser inom riksdagshuset förvarat tryck skulle kunna därifrån bortföras, än även taga under överbägande, i vilken omfattning ifrågavarande tryck över huvud taget borde bibehållas, samt efter verkställd utredning till riksdagen inkomma med yttrande och förslag i ämnet.

Sedan fullmäktige verkställt utredning i ärendet samt vidtagit vissa andra åtgärder, hava fullmäktige i sin berörda skrivelse härför lämnat redogörelse och i samband därmed hemställt om bemyndigande att låta vidtaga vissa ändrings- och inredningsarbeten inom riksdagshuset.

I förenämnda skrivelse hava fullmäktige till en början meddelat, att det å riksdagshusets vindar vid tiden för utredningens påbörjande förvarade riksdags- och kommittétryck överflyttats till en för ändamålet särskilt förhyrd lokal ävensom att i samband därmed verkställts en icke obetydlig utgallring av ifrågavarande tryck. Vad däremot angår det tryck, som förvaras under andra kammarens plenisal, vilket utrymme delvis skulle komma att tagas i anspråk för annat ändamål, kunde för detta plats ej beredas i nyssnämnda särskilt förhyrda lokal, utan måste sådan anskaffas på annat håll.

I sådant syfte har förslag uppgjorts till dels entresolering av det för närvarande till förvaringsrum för tryckpapper använda utrymmet i riksdagshusets jordvåning under stora trappan jämte vissa angränsande utrymmen dels ock en överbyggnad av två av husets ljusgårdar. Vad verkställandet av överbyggnaden angår, hava fullmäktige ansett, att därmed kunde tillsvidare anstå i avvaktan på lösningen av den stora påbyggnadsfrågan. Entresoleringen däremot borde enligt fullmäktiges mening vidtagas omedelbart och har kostnaden därför beräknats till omkring 16,700 kronor.

Utskottet vill till en början ifrågasätta, huruvida det verkligen kan vara nödvändigt att i den utsträckning, som nu är fallet, inom riksdagshuset behålla dessa stora mängder av tryck och tillåter sig att i avseende härå erinra, hurusom den av riksdagen begärda utredningen jämväl innefattade en undersökning, i vilken omfattning ifrågavarande tryck över huvud taget borde bibehållas. Det vill synas utskottet, som om detta förhållande icke tillräckligt beaktats vid den ifrågavarande utredningens verkställande. Visserligen torde det vara nödigt, att någon mindre depå finnes tillgänglig inom riksdagshuset, men om man betänker, vilket ju för övrigt är noggsamt känt, huru begränsade utrymmesförhållandena inom riksdagshuset i själva verket äro och att olika förslag framkommit för ett bättre tillvaratagande av nämnda utrymmen, vill det synas utskottet vara oundgängligen nödigt, att kraftiga åtgärder snarast möjligt vidtagas uti de av fjolårets riksdag angivna syften, varigenom ytterligare lokalutrymmen skulle kunna vinnas inom fastig-

heten. Under sådana förhållanden har utskottet för sin del icke funnit sig övertygat om lämpligheten av den här föreslagna, för övrigt jämförelsevis kostsamma anordningen och anser sig icke böra göra någon framställning till riksdagen i denna del.

Vad härefter angår förslaget om höjning av taket i tre rum i attikvåningen åt Drottninggatans förlängning, hava fullmäktige erinrat, hurusom detta arbete inginge i det stora förslaget om påbyggnad av riksdagshuset, men dock kunde utföras fullt oberoende av denna; och hava kostnaderna för dessa arbeten beräknats till omkring 21,000 kronor. Icke heller denna framställning har utskottet ansett sig böra biträda. Frågan torde nämligen stå i sådant samband med det stora förslaget om påbyggnad av riksdagshuset, att den icke bör lösas fristående. Utskottet har redan förut framhållit de synnerligen begränsade utrymmesförhållandena inom riksdagshuset och det torde icke kunna förnekas, att bland annat just dessa lokaler i attikvåningen måste betecknas såsom otillfredsställande. Det vill också synas nödvändigt att, sådana förhållandena faktiskt utvecklats sig, en påbyggnad av riksdagshuset snarast möjligt kommer till stånd, även om kostnaderna helt naturligt måste komma att ställa sig synnerligen höga. Detta spörsmål sammanhänger emellertid nära med frågan om beskaffenheten av riksdagshusets grund, varom, innan några åtgärder i berörda syfte vidtagas, en noggrann undersökning lär vara nödvändig och vilken för övrigt, enligt vad fullmäktige meddelat, överlämnats till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. I avvaktan på en slutgiltig lösning av nyssnämnda byggnadsfråga, synes man därför utan olägenhet kunna undanskjuta utförandet av nu ifrågavarande arbeten i attikvåningen, och torde de överklagade olägenheterna inom dessa lokaler delvis kunna avhjälpas genom förbättrade ventilationsanordningar.

Vad angår övriga av fullmäktige föreslagna arbeten, har utskottet icke funnit något att erinra mot deras utförande enligt de uppgjorda förslagen och för däri beräknade kostnadsbelopp.

Beträffande den utskottslokal, som är avsedd att anordnas i en del av bibliotekets nuvarande bokmagasin, hava fullmäktige erinrat, att härför förutsattes, att biblioteket bereddes ersättning å annat håll för de lokaler, som förlorades. I sådant hänseende har föreslagits en del av utrymmet under andra kammarens plenisal, vilket förslag å sin sida sammanhänger med frågan om åtgärder för bortskaffande av därstädes förvarat tryck, helt eller delvis. Här föreligger alltså ett ytterligare skäl för vidtagande av skyndsamma åtgärder i berörda avseende, så att lokalfrågan för biblioteket kan vinna sin lösning i samband med övriga anordningar, vilka äro nödiga för bibliotekets utvidgning till ett centralt förvaltningsbibliotek, varom förslag förelagts riksdagen.

Sammanlagda kostnaden för de föreslagna arbetena har av fullmäktige beräknats till 80,650 kronor. Drages härifrån kostnaden för de arbeten, vilkas utförande utskottet ansett icke böra ifrågakomma, uppgår den återstående kostnaden till 42,950 kronor, vilket belopp, såsom fullmäktige hemställt, lämpligen synes böra anvisas att utgå från förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader m. m. utan att detta därför behöver höjas.

Utskottet, som alltså funnit de av fullmäktige under punkterna 4 och 6 i deras förevarande framställning föreslagna arbeten icke böra komma till utförande, hemställer,

att riksdagen må

a) bifalla fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning, i vad angår de under punkterna 1, 2, 3 och 5 föreslagna arbetena, samt

b) uppdraga åt fullmäktige att låta under innevarande år verkställa ifrågavarande arbeten ävensom bemyndiga fullmäktige att för ändamålet av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus använda erforderligt belopp.

Stockholm den 22 maj 1918.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
 av första kammaren: herrar *Hedenstierna, Hallin, Ekman, Nilsson* i Kristinehamn, *Wickman, Jönsson* och *Stenberg* samt
 av andra kammaren: herrar *Kristensson, Carlson* i Herljunga, *Berg* i Munkfors, *Borg, Sommelius, Bogren, Törnkvist* och *Henrikson*.

Reservation

av herrar *Roos* och *Bogren*, som ansett, att jämväl de under punkten 4 av fullmäktiges framställning upptagna entresoleringsarbetena såsom nödvändiga bort komma till utförande omedelbart.

Avskrift.

Bilag A.

Till herrar fullmäktige i riksgäldskontoret.

Genom herr riksgäldskommissarien har undertecknad den 4 sistl. oktober erhållit uppdrag från herrar fullmäktige att uppgöra ritningar och kostnadsberäkning rörande inredning och förändring av vissa utrymmen invid riksdagshusets gårdar i och för förvaring av riksdagstryck och tryckpapper. Till ledning medföljde en av herrar riksgäldssekreteraren och riksgäldskommissarien på uppdrag av herrar fullmäktige uppgjord P. M., daterad den 12 september 1917. Efter fullgjort uppdrag får jag härmed vördsamast inlämna 3:ne blad ritningar och avgiva följande yttrande:

I ovannämnda P. M. står: »Det tryck, som bör kvarstanna i huset, kan inrymmas i utrymmet under andra kammarens plenisal eller i det förut omtalade pappersmagasinet. Skulle detta magasin helt eller till större delen tagas i anspråk för tryck, måste nya lokaler anskaffas för pappersförrådet. Sådana torde utan större kostnader kunna anordnas genom inbyggande av ett par av de utmed husets gårdar löpande gångarne».

I enlighet med detta program har jag föreslagit *entresolering* av byggnadspartiet i jordvåningen under stora trappan och tillstötande korridorer i norr och söder samt utrymmet åt öster, upptaget av avträdena m. m. se Bl. I och II. Av den nuvarande höga våningen är således bildad 2:ne låga våningar. Den övre upptager magasin till hela golvytan i de entresolerade delarna. Den nedre våningen upptages av magasinstrymmen med undantag av korridoren åt norr, vilken måste anses behöflig som öppen passage, och utrymmena åt öster, som i denna nedre våning kvarstå oförändrade. Golvytan i nedre våningen är således densamma som i nuvarande pappersmagasin plus södra gången utanför detta magasin. Våningarna innehålla i nedre våningen 160 m² och i övra våningen 220 m² eller tillsammans 380 m² med resp. 368 och 506 m³ eller tillsammans 874 m³, om våningshöjden räknas till 2,30 m.

Till övre våningen leder en trappa, till vilken man kan komma genom särskild ingång utifrån, på sätt, att övre våningen kan användas för annat ändamål än den nedre. Jag har tänkt mig, att den övre våningen skulle kunna användas till magasinering av riksdagstryck och den nedre till magasin för tryckpapper, så långt den räcker.

Allt tryckpapper torde emellertid ej få plats i nyssnämnda nedre våning, varför felande utrymme för detsamma måste sökas på annat håll inom byggnaden.

I P. M. uttalas möjligheten av att medelst »inbyggandet av ett par av de utmed husets gårdar löpande gångarna» bereda detta nödiga utrymme för tryckpapper. Som nyss nämnts har jag vid entresoleringen redan använt en av de här troligen menade gångarna. Några andra liknande utrymmen invid byggnadens 4 centrala gårdar torde ej böra komma till användning för ändamålet, ty då skulle kommunikationen emellan dessa gårdar störas, och min åsikt är, att dessa gårdar böra kvarstå i sin ursprungliga gestaltning med den lilla modifikation, som i här ovan föreslagna entresolering innebär. De avbalkningar och uppstaplingar för ved m. m., som för närvarande förstöra kommunikationerna emellan dessa 4 gårdar invid byggnadens tvärflygel, böra under inget villkor göras permanenta genom definitiva inbyggnader.

Av byggnadens 8 gårdar upptagas de båda södra av ångpannerummen. De båda norra äro i likhet med de södra icke nödiga för samfärdseln i jordvåningen. Dessa 2:ne gårdar, nämligen de båda norra omkring första kammarens plenisals byggnad, skulle därför utan olägenhet kunna förändras så, att de kunde giva avsevärt utrymme för tryckpapper m. m.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 8 saml. 55 häft. (Nr 65.)

Denna *förändring av gårdarna* har jag föreslagit i Bl. III. Den består däri, att ett bjälklag inlägges i gårdarna med tillhörande täckta gångar något nedanför fönstren i nedra bottenvåningen (våningen för vaktmästarebostäder o. s. v.). Inga som helst tekniska svårigheter äro förenade med ett dylikt arbete och några egentliga obehag uppkomma icke heller, ty snön kan lätt avskottas från den nya gårdsplanen och regnvattnet nedledas i de gamla avloppsledningarna. Genom detta bjälklags inläggning skulle vinnas en golvyta om c:a 180 m² med ett kubikinnehåll av 423 m³. Detta utrymme, vartill man kan komma från två håll kan användas för resterande tryckpapper samt till förvaring av en del föremål, som vid påbyggnaden blivit förvisade från vinden, men som man skulle vilja bevara.

Jag ber att få påpeka, att de genom entresoleringen och ändringen av gårdarna erhållna magasinerna för tryckpapperet äro mycket bekvämare än det nuvarande förvaringsrummet, i vilket papperslådorna staplas flera meter högt.

I samråd med ingenjör Pehr Sällström har jag beräknat kostnaderna för fullbordande av de i ritningarna föreslagna ändringsarbetena. Dessa framgå av följande approximativa

Kostnadsförslag.

Entresoleringen.

Håltegelvarv med stålslipat cementgolv och puts, 40 kv. p. m.	kr. 8,800:—
Murning med puts och kalkfärgning.....	» 500:—
Trappa av armerad betong	» 500:—
Bilningar, fönster, flyttning av dörrar, elektrisk belysning m. m.	» 2,000:—
Summa kronor	11,800:—

Nordvästra och nordöstra gårdarna.

Håltegelvalv med grusfyllning, underlag för asfalt, asfaltgolv samt putsning å undersidan	kr. 11,000:—
Glasbetong.....	» 1,300:—
Murning med puts och kalkstrykning	» 300:—
Diverse (bilning, dörrar, efterlagningar, elektrisk belysning)	» 1,600:—
Ändrad nedgång till hushållskällarne och inredning	» 500:—
Summa kronor	14,700:—

Stockholm den 21 december 1917.

Ar. Johansson.

Bilaga B.

Avskrift.

Till herrar fullmäktige i riksgäldskontoret.

I skrivelse den 9 innevarande februari hava Ni anhållit om kungl. byggnadsstyrelsens yttrande rörande ett av arkitekten A. Johansson uppgjort förslag till ombyggnad av s. k. pappersmagasinet i riksdagshuset ävensom till överbyggnad av två ljusgårdar därstädes.

Efter verkställd granskning får byggnadsstyrelsen meddela Eder, att styrelsen icke har något att ur byggnadsteknisk synpunkt erinra mot de föreslagna anordningarna.

Beträffande den till förslaget hörande ekonomiska utredningen har styrelsen efter verkställd beräkning funnit, att kostnaden för entresoleringen av byggnadspartiet i jordvåningen under stora trappan bör höjas från 11,800 till 16,700 samt kostnaden för gårdarnas överbyggnad från 14,700 till 26,400 kronor.

Styrelsen anser sig även böra påpeka, att i kostnaden för entresoleringen icke ingår kostnad för den för arkivet behövliga hyllinredningen och dylikt.

Omförmälda förslag jämte tre ritningar återställas härmed.

Stockholm den 21 februari 1918.

CARL MÖLLER.

I. GUST. CLASON.

Stig Örtengren.

Bilaga C.

Afskrift.

Till herrar fullmäktige i riksgäldskontoret.

Härmed får undertecknad vördsamt överlämna 3:ne blad ritningar till förändringar inom riksdagshuset jämte arbetsbeskrivning omfattande följande.

A. *Beredande av lokal för ett större utskott (lagutskott) genom sammanslagning av lokalerna för tre tillfälliga utskottslokaler i nordöstra flygelns utskottsvåning.*

Nuvarande vaktmästarerummet åt Norrbro sammanslås med de tvenne söder därom belägna mindre utskottsrummen; toaletten, inbyggd i ett av dessa, avlägsnas. Det norra utskottsrummet användes till ordförande- eller avdelningsrum. Entréen till sessionsrummet toges från det med sekundärljus försedda gamla kapprum, som, ökat genom flyttning av väggen mot sessionsrummet, blir utskottelokalens vaktmästare- och kapprum. Tillräcklig belysning erhålles genom anordnandet av ett större fönster i stället för nuvarande tvenne samt genom reflektor. Invid kapprummet är anordnat en hytt för telefon. Till sekreterarrum användes det utanför kapprummet belägna rummet. Skrubben invid kapprummet, vartill de ursprungligen projekterade vatten- och avloppsledningarna icke synas vara införda och som därför icke kan inredas till toalettrum, användes fortfarande till förvaringsrum för arkivalier — någon särskild toilett torde ej vara behöfelig, då stora toaletten i utskottsvåningen ligger så nära.

Förändringsarbetenas omfattning framgår närmare av arbetsbeskrivningen.

Kostnaden för dessa arbeten äro beräknade till kr. 6,991: —
och med tillägg för oförutsedda utgifter cirka 10 proc. » 7,600: —

B. *Ändring av bibliotekets bokmagasins 2:ne norra rum till lokal för tillfälligt utskott.*

Den blivande lokalen för tillfälligt utskott kommer att motsvara tre fönster åt Drottninggatan med ingång från nordvästra trappan och således upptagande de 2 norra rummen i nuvarande bokmagasin. Det gamla mellanbjälklaget av järn och glas samt hyllorna avlägsnas, dörröppningar igensätts, 2 nya dörrar upptagas, toilett- och telefonrum inrättas, allt enligt ritning och arbetsbeskrivning.

Kostnaden för dessa arbeten äro beräknade till kr. 9,235: —
och med tillägg för oförutsedda utgifter med 10 proc. » 10,100: —

Dessa föreslagna ändringsarbeten inom nuvarande bibliotekslokaler sammanhånga med det förslag till omändring av samma lokaler, som länge varit under övervägande och varå ritning av mig upprättats 1913 och 1917. Bibliotekslokalerna skulle ändras i huvudsak så som bifogade ritning visar, varav framgår, att utrymmena under andra kammarens plenisal skulle användas till bokmagasin.

Möjligheten för anordnandet av lokal för ett tillfälligt utskott i berörda magasinrum förutsätter således, att denna plan till omändring av bibliotekets lokaler vinner godkännande.

I nu uppgjorda kostnadsförslag är dock icke inräknad någon kostnad för realisandet av detta förslag utöver vad ovan nämnts.

Stockholm den 21 mars 1918.

A. Johansson.

Bilaga D.

Avskrift.

Beskrivning över diverse ändringsarbeten inom riksdagshuset enligt ritningar av undertecknad.

A. Beredande av lokal för ett större utskott (lagutskott) genom sammanslagning av lokalerna för tre tillfälliga utskott i nordöstra flygelns utskottsvåning.

Nuvarande putsade träväggar mellan de tre rummen nedrivs, så ock de putsade träväggarna mellan nya sessionssalen och de söder därom varande vaktmästarerummet och sekreterarerummet samt mellanväggen mot det vid salens sydvästra del varande toalettrummet, utputsning av taket efter de nedrivna väggarna samt uppsättning av en ny å båda sidor putsad trävägg mot sekreterarerummet och vaktmästarerummet med användande av det vid rivningen erhållna virket.

I nicherna vid salens västra vägg putsas ett undertak av rabitzputs i fyllningar och i nivå med underkant av taklisten, varjämte taklisten i salen kompletteras.

En deurb. dörrluft mot korridoren utrivs, öppningen efter densamma igenmuras, så ock öppningen efter en fönsterluft mellan salen och korridoren, igenmurningarne putsas å båda sidor.

I den nyuppsatta väggen insättes en enkeldörrluft och en deurb. dörrluft, båda erhållna vid rivningen, samt levereras och insättes en mindre dörrluft till telefonskåpet.

Bröstpanelen i salen förändras och kompletteras efter de nedrivna väggarna i nicherna och å den nya väggen, varjämte fotsockeln i vaktmästarerummet kompletteras å den nya väggen.

Taket i sessionssalen lagas efter ändring av belysningsledningarne samt vattenrives i sin helhet.

I vaktmästarerummet putsas ny taklist å den nya väggen, varjämte golven i detta rum och i sessionssalen kompletteras efter de nedrivna väggarna.

I vaktmästarerummet bortrives pelaren mellan fönstren åt ljusskaktet och i öppningen insättes en ny större fönsterluft med dubbla bågar och vanligt glas.

Tak och väggar i sessionssal, sekreterarerum och vaktmästarerum underberedas och limfärgsmålås.

Oljemålningen å panel, fönster och dörrar i dessa tre rum uppskrapas, ispacklas och oljemålås 2 ggr i tonfärg.

I sessionssalen lägges ny linoleummatta, i sekreterarerum och vaktmästarerum kompletteras linoleummattan med delar av den gamla i sessionssalen.

I telefonskåpet göres ett undertak av furu c:a 2,4 m. från golvet, telefonskåpets tak, väggar och dörr madrasseras och klädas med pegamoid.

Takutloppen för elektriska belysningen i sessionssalen ändras och till telefonskåpet framdrages elektrisk belysningsledning.

Nuvarande tvättställ och pissoir i toaletten nedtagas och ledningarna till desamma igenproppas.

I rummet norr om sessionssalen håltages i muren mot korridoren för samt inmuras den förut utrivna deurb. dörrluften, panelen i rummet och fotsockeln i korridoren ändras för densamma samt oljemålningen å dörren och limfärgsmålningen å väggpartiet vid dörren omstrykas.

I korridoren kompletteras målningen å väggfälten efter fönstrets och dörrens igen-sättning.

Lokalerna rengöras efter arbetet.

B. Ändring av bokmagasinets 2:ne norra rum till lokal för tillfälligt utskott.

Nedrivning av nuvarande mellanbotten och hyllfack i de två rummen, lagning av väggarne samt lagning och vattenrivning av taken. Järnet och hyllorna uppläggas å anvisad plats inom riksdagshuset.

Igenmurning av två muröppningar samt putsning av igenmurningen å båda sidor.

I muren mellan båda rummen håltages för, levereras och inmuras en enkeldörrluft med fyllningskarm och 2 sidor foder, över öppningen inlägges erforderliga räls, så ock i muren mellan inre rummet och passagen, men här göres karmen blott 15 cm. djup och smyggarne putsas.

I passagen uppsätts väggar av 10 cm. holmiaplattor, putsade å båda sidor, för toalett och telefonrum, och i desamma levereras och insätts 3 mindre dörrar med foder å ömse sidor.

I toaletten lägges golv av asfalt och däröver golv av vita marmorplattor samt uppsättes sockel av vita kakelplattor.

I telefonrummet inlägges ett undertak av furu c:a 2,4 m. från golvet, telefonrummets tak, väggar och dörr madrasseras och klädas med pegamoid, till utrymmet över telefonrummets tak insätts en mindre dörr och utrymmet inredes med hyllor.

I de båda rummen uppsätts i fönstersmyggarne ramstycken och lister såsom panel med putsen som fyllningar, i framkanten uppsättes foder, längs väggarne göres bröst-panel med ramstycken och lister av furu och putsen som fyllningar.

I passagens södra mur utrivs en enkeldörrluft, öppningen efter densamma igen-muras, igenmurningen putsas å båda sidor samt sockeln och målningen kompletteras.

Tak och väggar i toaletten spacklas och oljemålas 2 ggr i tonfärg, taken och vägggarne i de båda rummen, i kapprum och passage underberedas och limfärgsmålås, fönster, dörrar, panel och fotsockel spacklas och oljemålas 2 ggr i tonfärg.

Belysningsledningarna i rummen nedrivs och ledningar indragas till ett takutlopp och en väggkontakt till vardera av de två rummen och till ett takutlopp i vardera av de två toaletterummen och telefonrummet, efter ledningarnas framdragnings lagas mur och puts.

I toaletten uppsättes en W.C.-stol av porslin med mahognysits, lufrör av zink, och spolcistern av emaljerat gjutjärn, en pissoarskål av porslin och ett tvättställ av porslin på konsoler av smitt järn, från de enligt uppgift i toaletternas medelbara närhet i muren mot norra rummet gående vatten- och avloppsledningarna framdrages erforder-

liga vatten- och avloppsledningar till förenämnda armatur, mur och puts lagas efter ledningarnes framdragande.

I rummen inlägges ny linoleummatta å underlag av grålumppapp.

Lokalerna rengöras efter arbetet.

Stockholm den 21 mars 1918.

A. Johansson.

Bilaga E.

Avskrift.

Till herrar fullmäktige i riksgäldskontoret.

Härmed inlämnas värdsammast förslagsritning till inredning av attikens vindsvåning i riksdagshuset.

Utrymmena å attikens vind omkring ljusgården ovan trappan emellan huvud- och utskottsvåningarna avdelas med väggar på sätt ritningen visar, varigenom erhålles å norra sidan ett rum, å södra sidan 2 rum, varav 1 ganska stort; därjämte korridor- artat kapprum samt tvenne utrymmen, som ej kunde göras ljusa och därför endast kunna användas som förvaringsrum. De förut befintliga fönstren i ytterväggarna förstoras, varjämte i murarna mot ljusgården upptagas 3 st. fönsteröppningar för belysning av kapprummet. Då toalettanordning torde vara nödvändig i samband med de nya rummen, vilka väl knappast få anses provisoriska, föreslår jag, att en dylik göres i ljusgården ovan gemensamma samtalsrummet. En toalettinrättning förefinnes i under- varande våning, så att ingen svårighet finnes för nödiga ledningars uppdragande.

Förslag till uppvärmning av rummen måste uppgöras av ingenjör Dahlgren, som antar, att inga större svårigheter komma att möta härvid.

Jag lämnar härnedan en approximativ beräkning av kostnaden.

Rabbits-tak.....	kr. 4,160: —
Dubbla plattväggar.....	kr. 2,200: —
Enkla d:o	» 238: — » 2,438: —
5 st. fönsterluffer 1,20 × 1,80 med uppbilning, räls, putsning, täpplister och foder	» 1,930: —
3 st. mindre d:o 0,75 × 1,80	» 600: —
4 deurbattongdörrar.....	» 300: —
1 enkeldörr	» 45: —
Golvmassa i alla rum.....	» 1,664: —
Fotsocklar	» 320: —
Målning: Snickeri	kr. 600: —
Kalkfärg	» 470: —
Tapetsering till 2 meters höjd	» 500: — » 1,570: —
Värmeledning	» 2,800: —
Elektriska ledningar.....	» 1,200: —
Toalettanordning.....	» 3,000: —
Ställningar, diverse småarbeten, transportarvoden m. m.	» 2,223: —

Summa kronor 22,250: —

Stockholm den 24 april 1918.

A. Johansson.

Avskrift.

Till herrar fullmäktige i riksgäldskontoret.

I skrivelse till kungl. byggnadsstyrelsen den 6 april 1918 hava Ni anhållit, att byggnadsstyrelsen ville verkställa förnyad granskning av kostnadsberäkningarna till ett av arkitekten Aron Johansson uppgjort förslag till påbyggnad av riksdagshuset; och får byggnadsstyrelsen i anledning härav anföra följande.

Efter verkställd granskning av förenämnda beräkningar har byggnadsstyrelsen funnit, att ifrågakostnader numera böra beräknas till 708,000 kronor.

I skrivelse till Eder den 30 januari 1917 har dåvarande överintendentensämbetet beträffande ifrågakostnader förslaget anført, bland annat: »Ehuruväl i byggnadens undergrund en viss svaghet förefinnes, så att, enligt vad de under en följd av år gjorda avvägningarna visa, en ständigt, om än ytterligt ringa sjunkning av byggnaden fortgår, anser ämbetet dock, att den relativt obetydliga ökningen av belastningen å grunden, som de föreslagna ändringarna skulle medföra, icke kommer att i någon avsevärd grad öka sjunkningen. Önskvärt vore dock, att vindarna ovan de nyinredda lokalerna icke belastades, utan att annan plats bereddes för det nu på vindarna lagrade riksdagstrycket.» På därtill given anledning får byggnadsstyrelsen härmed förklara, att, sedan detta yttrande avgavs, intet förekommit, som giver byggnadsstyrelsen anledning till annan uppfattning av grundförhållandena. Byggnadsstyrelsen anser sig emellertid fortfarande sakna anledning avstyrka påbyggnadens utförande, med iakttagande av vad i förberörda yttrande säges rörande belastningen av vindbjälklagen.

Kostnadsberäkning bifogas.

Stockholm den 11 april 1918.

CARL MÖLLER.

I. GUST. CLASON.

Stig Östergren.